

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балалардың сөйлеу тілін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ 02.12.2025	ТІРЕК СӨЗДЕР логопедиялық қолдау, мектепке дейінгі жастағы балалар, ойын технологиясы, отбасымен ынтымақтастық, сөйлеу тілін дамыту, тілдік орта, цифрлық қоғам	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/185497/
--------------------------	--	--

Бегалиева Күнзила Теміраиевна

Тәрбиеші

АННОТАЦИЯ

Бұл мақалада мектепке дейінгі ұйымдардағы балалардың сөйлеу тілін дамыту үдерісі қазіргі ғылыми-педагогикалық тұжырымдар мен балабақша тәрбиешісінің практикалық тәжірибесі негізінде талданады. Баланың тұлғалық қалыптасуында тіл мен сөйлеудің атқаратын рөлі, сөйлеу тілін дамытудың психолінгвистикалық және жас ерекшелік негіздері, балабақшадағы тілдік дамытушы орта мен ойын әрекетінің маңызы, отбасы мен балабақша ынтымақтастығы, сондай-ақ цифрлық қоғам жағдайындағы тәуекелдер мен мүмкіндіктер кешенді түрде қарастырылады. Қазақстандық әдістемелік әдебиеттер мен шетелдік дереккөздерге сүйене отырып, сөйлеу тілін дамытудың тиімді бағыттары мен тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігіне қойылатын талаптар жүйеленеді. Мақала соңында балабақша тәрбиешісіне арналған практикалық-әдістемелік ұсыныстар тұжырымдалып, балалардың сөйлеу тілін дамыту жұмысын ғылыми негізде, жүйелі ұйымдастырудың маңыздылығы көрсетіледі.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі жастағы балалар, сөйлеу тілін дамыту, тілдік орта, ойын технологиясы, отбасымен ынтымақтастық, логопедиялық қолдау, цифрлық қоғам.

КІРІСПЕ

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру жүйесінде баланың сөйлеу тілін дамыту мәселесі ерекше өзектілікке ие, өйткені тіл – баланың қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау, танымдық әрекетін ұйымдастыру, эмоциялық күйін білдіру және әлеуметтік

ортаға бейімделуінің негізгі құралы болып табылады. Қазақстандық ғылыми зерттеулер мен әдістемелік құралдарда мектеп жасына дейінгі кезеңде баланың сөздік қорының қарқынды ұлғаюы, грамматикалық құрылымының қалыптасуы және байланыстырып сөйлеу дағдыларының дамуы кейінгі мектептегі оқу жетістіктерінің негізгі іргетасы екені көрсетіледі. Осы тұрғыдан алғанда, балабақша тәрбиешісінің кәсіби біліктілігі, топтағы тілдік дамытушы ортаның сапасы, ойын мен шығармашылық әрекетті дұрыс ұйымдастыру, ата-анамен тиімді серіктестік орнату сияқты факторлар баланың сөйлеу тілін дамытуда шешуші рөл атқарады. Шетелдік дереккөздерде де мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу және тілдік дамуы оқу сауаттылығының, әлеуметтік дағдылардың, эмоциялық тұрақтылықтың және тұлғалық қалыптасудың маңызды алғышарты екені көрсетіліп, ерте жастағы тілдік қолдау жеткіліксіз болған жағдайда баланың болашақ оқуында қиындықтар туындайтыны туралы тұжырымдар жасалады. Сондықтан балабақша тәрбиешісі үшін балалардың сөйлеу тілін дамытуға ғылыми негізделген, жүйелі, отбасымен бірлесе жүргізілетін, заманауи талаптарға жауап беретін әдістемелік жүйе құра білу – күн тәртібіндегі басты міндеттердің бірі.

Балалардың сөйлеу тілін дамытудың теориялық-әдіснамалық негіздері

Балалардың сөйлеу тілін дамыту теориялық тұрғыдан тіл білімінің, психолінгвистиканың, педагогиканың және жас ерекшелік психологиясының тоғысында қарастырылатын кешенді проблема болып табылады, сондықтан мектеп жасына дейінгі кезеңде сөйлеуді дамытуда тілдің коммуникативтік, танымдық, реттеушілік және эмоциялық функцияларының өзара байланысын ескеру қажет. Қазақстандық авторлардың әдістемелік еңбектерінде мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту «сөздік қорды байыту», «грамматикалық құрылымды қалыптастыру», «байланыстырып сөйлеуді дамыту» және «дыбыстық мәдениетке тәрбиелеу» сияқты негізгі бағыттар арқылы жүзеге асырылатыны, бұл бағыттардың әрқайсысы психикалық үдерістермен, атап айтқанда қабылдау, ес, қиял, ойлау мен зейіннің дамуымен тығыз байланысты екені атап өтіледі. Теориялық-әдіснамалық тұрғыдан алғанда, баланың сөйлеу тілі онтогенез барысында әлеуметтік өзара әрекет пен белсенді іс-әрекет нәтижесінде қалыптасатын қоғамдық-тарихи тәжірибені игеру формасы ретінде түсіндіріледі; өзге сөзбен айтқанда, бала дайын тілдік жүйені жай ғана меңгеріп қоймай, оны ойын, қарым-қатынас, шығармашылық әрекет барысында үнемі қайта құра отырып, өзіндік тәжірибесімен толықтырады. Мұндай көзқарас сөйлеу тілін дамытуды тек лексикалық бірліктерді жаттатумен шектеуге болмайтынын, керісінше, баланың коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға, оның әртүрлі жағдайларда ойын түсінікті, жүйелі және мәнерлі жеткізуіне бағытталған әрекеттер жүйесін қажет ететінін көрсетеді. Осы тұрғыда отандық және шетелдік ғалымдар тілдің әлеуметтік табиғатына, сөйлеудің диалогтық формасының бастапқы, ал монологтық сөйлеудің күрделірек форма екеніне назар аударады, сөйтіп мектепке дейінгі кезеңде тіл дамыту жұмысының мазмұны диалогтық қарым-қатынасқа, сұрақ-жауап алмасуға, бірлескен әрекеттегі тілдік өзара байланысқа

сүйенуі тиіс деген тұжырымға келеді.

Мектепке дейінгі жастағы сөйлеу тілінің психолінгвистикалық және жас ерекшелік сипаттамалары

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілін тиімді дамыту үшін тәрбиеші бірінші кезекте осы жас кезеңіндегі тілдік дамудың психолінгвистикалық және жас ерекшелік заңдылықтарын терең түсінуі қажет, өйткені баланың сөздік қорының өсу қарқыны, грамматикалық құрылымдарды меңгеруі және байланыстырып сөйлеуді қалыптастыруы белгілі бір жастағы даму мүмкіндіктерімен шектеледі әрі сол жасқа тән жетекші әрекетпен тығыз байланысты. Қазақстандық әдістемелік құралдарда өмірінің алғашқы үш жылы баланың сөздік қорының өте жылдам ұлғайып, екі жасқа қарай белсенді сөздік қоры бірнеше жүз сөзге, ал үш жасқа қарай шамамен мыңнан астам сөзге дейін жетуі мүмкін екені, төрт-бес жаста бұл көрсеткіш екі мыңнан астам сөзге дейін ұлғайып, сөйлем құраудың грамматикалық құрылымы күрделене түсетіні жөнінде деректер келтіріледі. Психолінгвистикалық тұрғыдан қарағанда, осы кезеңде бала үшін диалогтық қарым-қатынас, үлкендермен және құрдастарымен тікелей әңгімелесу, бірлескен ойын мен әрекет барысындағы сөз алмасу негізгі рөл атқарады, ал монологтық сөйлеуге жақын қысқа әңгімелеу, оқиға желісін тізбектеу, сипаттау сияқты дағдылар біртіндеп қалыптасады. Зерттеулер көрсеткендей, баланың сөйлеу тілінің дамуына отбасының әлеуметтік-мәдени деңгейі, үйдегі тілдік орта, ата-ананың балаға жиі және сапалы сөйлеуі, бірге кітап оқу, сурет қарау, ертегі айту сияқты әрекеттер айрықша ықпал етеді; отбасында тілдік қарым-қатынас кедей болған жағдайда, балалар балабақшаға келгенде сөздік қорының тапшылығы, сөйлемді грамматикалық тұрғыда дұрыс құра алмау, дыбыстарды бұрмалап айту сияқты қиындықтар жиі байқалады. Осыған байланысты тәрбиеші сөйлеу тілін дамыту жұмыстарын жоспарлағанда топтағы балалардың жас ерекшеліктерін, отбасы жағдайын, екітілді немесе көптілді ортада өсіп келе жатқанын, сонымен бірге мүмкін болатын сөйлеу бұзылыстарын дер кезінде ескеріп, қажет болған жағдайда логопед, психолог және ата-анамен бірлескен түзету-дамыту жұмыстарының жеке бағдарламасын жасауы тиіс.

Балабақшадағы тілдік дамытушы орта және ойын әрекетінің рөлі

Балабақша жағдайында балалардың сөйлеу тілін дамытудың табыстылығы ең алдымен топтағы тілдік дамытушы ортаның сапасына, сол ортада ойын, қарым-қатынас және шығармашылық әрекетті ұйымдастырудың деңгейіне тікелей байланысты, сондықтан тәрбиеші әрбір күнді баланың тілін белсенді қолдануға итермелейтін табиғи әрі мағыналы коммуникативтік жағдайлармен толықтыруы қажет. Қазақстандық әдістемелік ұсынымдарда ойын – мектепке дейінгі жастағы баланың жетекші әрекеті ретінде қарастырылып, дәл осы ойын барысында бала тілдік бірліктерді нақты жағдаятқа байлап үйренетіні, жаңа сөздерді қолдануға, сұрақ қоюға, өз ойын дәлелдеуге, құрдастарымен келісімге келуге мәжбүр болатыны атап көрсетіледі;

сондықтан сюжеттік-рөлдік ойындар, дидактикалық ойындар, қимыл-қозғалыс ойындары және драмалау элементтерімен байланысты ойын түрлері сөйлеу тілін дамытуда ерекше мәнге ие. Шығармашылық іс-әрекет түрлері – сурет салу, мүсіндеу, музыка, театрландырылған ойындар – баланың сөздік қорын байытуға, эмоционалдық-экспрессивтік лексиканы меңгеруіне, заттар мен құбылыстарды сипаттау, өз әсерін жеткізу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді; бұл ретте шығармашылық тапсырмаларға тілдік міндеттерді кіріктіру, мысалы, салған суреті туралы әңгімелету, кейіпкерге мінездеме бергізу, өз ойынан қысқа әңгіме құрату сияқты жұмыстарды жүйелі жүргізу өте маңызды. Топ бөлмесінің өзі де тілдік дамытушы орта ретінде ойластырылуы тиіс: кітап бұрышы, сөздік-қорды байытуға арналған көрнекі материалдар, «сөйлейтін қабырға» элементтері, суреттер мен пиктограммалар, балалардың өз әңгімелерінен құралған шағын кітапшалар баланың күнделікті өмірінде сөзге жүгіну қажеттілігін арттырады. Осылайша, ойын мен шығармашылыққа негізделген, балаға жақын және эмоционалдық жағынан тартымды тілдік орта баланың сөйлеуге деген ішкі уәжін күшейтіп, жаңа сөздер мен грамматикалық құрылымдарды еркін игеруіне мүмкіндік береді.

Отбасы мен балабақша ынтымақтастығы - сөйлеу тілін дамытудың шешуші факторы

Балалардың сөйлеу тілін дамытуда балабақша мен отбасы ынтымақтастығының маңызы ерекше, өйткені бала балабақшада алған тілдік тәжірибесін үй жағдайында жалғастырмайынша, сөйлеу дағдыларының тұрақты түрде жетіліп отыруы қиын; осы себепті тәрбиеші ата-аналармен жүйелі жұмыс жүргізіп, үйдегі тілдік ортаны байытуға бағытталған нақты ұсыныстар беріп отыруы қажет. Қазақстандық әдістемелік құралдар мен ұсынымдарда ата-аналарға арналған дидактикалық ойындар жинақтары, сөйлеу тілін дамытуға арналған жаттығулар мен кеңестер әзірленіп, мұнда күнделікті тұрмыстық жағдаяттарды – киіну, серуендеу, ас дайындау, дүкенге бару, үй жинау сияқты әрекеттерді пайдалы тілдік қарым-қатынас мүмкіндігі ретінде пайдаланудың тиімділігі атап өтіледі. Шетелдік дереккөздерде де ата-ананың балаға жиі және сапалы сөйлеуі, ашық сұрақтар қоюы, баланың жауаптарын шыдамдылықпен тыңдауы, бірлесіп кітап оқу, әңгіме құрастыру, күнделік жүргізу сияқты әрекеттер баланың тілдік және сөйлеу дамуын айтарлықтай жеделдететіні, сондай-ақ ата-ананың уақтылы бақылауы сөйлеу мен тіл дамуының кідірісін ерте анықтауға көмектесетіні туралы айтылады. Осы тұрғыдан алғанда, тәрбиешінің маңызды міндеттерінің бірі – ата-аналарға түсінікті тілде баланың жасына сәйкес сөйлеу даму нормалары туралы ақпарат беру, қандай жағдайда логопед немесе басқа маманға жүгіну керектігін түсіндіру, отбасы мен балабақшада қолданылатын тілдік қолдау стратегияларын келісу. Тәрбиеші ұйымдастыратын ата-аналар жиналыстары мен тренингтерінде ойын арқылы сөйлеуді дамыту әдістерін көрсету, ата-аналарға арналған шағын буклеттер, сөйлесу күнделіктері мен «үй тапсырмасы емес, үйдегі тілдік ойындар» форматындағы ұсыныстар тарату отбасын

бала тілін дамыту үдерісінің белсенді қатысушысына айналдыруға мүмкіндік береді.

Цифрлық қоғам жағдайында сөйлеу тілін дамытудағы қиындықтар мен мүмкіндіктер

Цифрлық қоғам жағдайында мектепке дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамыту үдерісі қосымша қиындықтармен қатар, жаңа мүмкіндіктерді де қамтиды, өйткені заманауи балалар ерте жастан бастап әртүрлі экрандық құрылғылармен, мультфильмдермен, бейнежазбалармен және мобильді қосымшалармен қарым-қатынасқа түседі, бұл бір жағынан көрнекілік пен мультимодальды ақпарат арқылы танымдық қызығушылықты арттырса, екінші жағынан, тірі қарым-қатынас пен шынайы диалогтың азаюына, сөйлеу белсенділігінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Қазақстандық зерттеулерде соңғы жылдары балалардың кеш сөйлеуі, сөздік қорының тапшылығы, сөйлемдерді грамматикалық жағынан дұрыс құра алмауы сияқты мәселелердің жиірек кездесетіні, оның себептерінің бірі ретінде баламен тікелей сөйлесудің орнына ұзақ уақытқа мультфильм қосып қою, гаджеттерді тыныштандыру құралы ретінде пайдалану үдерісінің кең етек жаюы көрсетіледі. Дегенмен, цифрлық ресурстарды дұрыс және педагогикалық тұрғыдан негізді қолданған жағдайда, олар балалардың сөйлеу тілін дамытудың қосымша құралына айнала алады: мысалы, интерактивті кітаптар, дыбысталған суреттер, баланың өз даусын жазып, тыңдауына мүмкіндік беретін қарапайым қосымшалар, сөздік қорды байытатын ойындар, сөйлеуді модельдейтін мультимедиялық жаттығуларды тәрбиеші арнайы іріктеп, шектеулі уақытқа, нақты дидактикалық мақсатпен қолданса, балалардың тілдік белсенділігін арттыруға болады. Бұл ретте балабақшада «экран уақытына» қатысты түсінікті ережелер белгілеу, ата-анамен келісілген ортақ ұстаным қалыптастыру, әрбір сандық әрекетті міндетті түрде тірі әңгімемен, пікір алмасумен, сұрақ-жауаппен толықтыру маңызды, яғни бала өзі көрген мультфильмі немесе қолданған ойыны туралы айтып беріп, тәрбиеші мен құрдастарымен ой бөлісуге мүмкіндік алуы тиіс.

Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі мен рефлексиясының сөйлеу тілін дамытудағы маңызы

Балалардың сөйлеу тілін дамыту жұмысының нәтижелілігі тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігіне, өзінің сөйлеу мәдениетіне, жоспарлау және рефлексия дағдыларына тікелей байланысты, сондықтан тәрбиеші ең алдымен өз сөйлеуін үлгі ету жауапкершілігін терең сезініп, балалармен қарым-қатынаста анық, грамматикалық тұрғыдан дұрыс, мәнерлі және эмоционалдық жағынан бай тіл қолдануға ұмтылуы қажет. Қазақстандық оқу-әдістемелік құралдарда тәрбиешінің тіл дамыту саласындағы құзыреттілігіне балалардың жас ерекшелігі мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, тілдік мақсаттарды дұрыс қоя білу, сабақ пен күнделікті режимдік сәттерде сөйлеу тілін дамытуға арналған тапсырмаларды кіріктіру, әртүрлі әдіс-тәсілдерді (әңгіме, сурет бойынша әңгімелеу, ертегі құрастыру, ойын, драмалау, сұрақ-жауап, тілдік жаттығу)

орынды қолдану, сөйлеу бұзылыстарын уақытылы байқап, логопедке бағыттай алу сияқты компоненттер жататыны атап өтіледі. Сонымен бірге тәрбиешінің үздіксіз кәсіби дамуы – семинар, курстарға қатысуы, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді оқу, өз тәжірибесін сараптап, рефлексия жүргізуі – балалардың сөйлеу тілін дамыту жұмысын жаңғыртып отыруға мүмкіндік береді; мұндай рефлексия барысында тәрбиеші қолданған әдістерінің қаншалықты тиімді болғанын, қандай балалар ерекше қолдауды қажет ететінін, ата-анамен жұмыстың қай қырын күшейту керектігін анықтай алады. Шетелдік және отандық зерттеулерде тәрбиешінің диалогтық қарым-қатынас құру шеберлігі, балалардың жауаптарын бағалауда қолдаушы, ынталандырушы тәсілдерді қолдануы, балаларды еркін сөйлеуге, сұрақ қоюға, пікір білдіруге ынталандыратын ашық, демократиялық стильдегі қарым-қатынас сөйлеу тілінің дамуына оң әсер ететіні көрсетілген; керісінше, бұйрық беруші, баланың жауабын үзетін немесе бағалай беретін стиль тілдік белсенділікті төмендетіп, сөйлеуге деген сенімсіздікті туындатады.

Сондықтан балабақша тәрбиешісі сөйлеу тілін дамытуда тек әдістер мен технологияларды механикалық қолданушы емес, балалардың тілдік дамуын кәсіби талдай алатын, ғылыми деректерге сүйенетін, өзінің сөйлеу тәжірибесін үнемі жетілдіруге ұмтылатын рефлексивті маман болуы тиіс.

Қорытынды

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі ұйымдардағы балалардың сөйлеу тілін дамыту – баланың тұлғалық, танымдық және әлеуметтік дамуының барлық қырын қамтитын күрделі де көпқырлы үдеріс екенін байқаймыз; ол тілдік дамудың теориялық-әдіснамалық негіздерін, психолінгвистикалық және жас ерекшелік ерекшеліктерін, балабақшадағы тілдік дамытушы ортаны, ойын мен шығармашылық әрекетті, отбасы мен балабақша арасындағы ынтымақтастықты, сондай-ақ цифрлық қоғам жағдайындағы жаңа шындықты ескергенде ғана толыққанды жүзеге аса алады. Балабақша тәрбиешісі үшін балалардың сөйлеу тілін дамыту жұмысы жеке пәндік сабақтармен шектелмей, күн тәртібінің барлық сәттерінде – таңғы қабылдаудан бастап, серуен, ұйымдастырылған оқу қызметі, дербес және топтық ойын, шығармашылық әрекет, күннің соңындағы әңгімеге дейін – жүйелі түрде жүргізілуі тиіс, әрі бұл жұмыстың мазмұны баланың табиғи қызығушылығына, ойынға, қимылға, эмоциялық әсерге сүйенген жағдайда ғана нәтижелі болады. Қазақстандық және шетелдік ғылыми деректер ерте жастағы тілдік және сөйлеу дамуының кейінгі оқу жетістіктеріне, әлеуметтік бейімделуге, өмір бойы білім алуға дайындығына үлкен ықпал ететінін дәлелдейтіндіктен, балабақша мен отбасының, тәрбиеші мен ата-ананың, педагог пен логопедтің күш-жігерін біріктіріп, сөйлеу тілін дамытуға бағытталған әрбір қадамды саналы, ғылыми негізделген және баланың игілігіне қызмет ететін деңгейде ұйымдастыру – бүгінгі күннің басты талабы.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. **Балалардың сөйлеу тілін дамыту.** – Bilimger.kz педагогикалық порталы. – Қолжетімді: <https://bilimger.kz/183853/bilimger.kz>
2. Жиенбаева С.Н., Адамова М.Е., Сағалиева Ж.К., Ерманова М.Н. **Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту әдістемесі: әдістемелік құрал.** – Астана: «БИКА», 2025. – 80 б. – Қолжетімді: <https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2025/08/d2k.pdf> irrd.kz
3. **Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту: түзету жұмыстарының түрлері мен сипаттамасы.** – Stud.kz білім порталы. – Қолжетімді: <https://stud.kz/referat/show/118096> Stud.kz
4. **Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту.** – Балаларды ерте дамыту институты, IRRD.kz. – Қолжетімді: https://irrd.kz/page/read/Razvitie_rechi_detej_doshkolnogo_vozrasta.html irrd.kz
5. **Мектепке дейінгі жастағы балалардың тілін дамытуда тіл дамыту әдістерінің түрлері.** – Stud.kz білім порталы. – Қолжетімді: <https://stud.kz/referat/show/22258> Stud.kz
6. **Балалардың сөйлеу тілін дамыту құралдарының бірі ретінде шығармашылық іс-әрекетін қолдану.** – Edunews.kz жаңалықтар порталы. – Қолжетімді: <https://edunews.kz/preschoolnews/2694-balalardy-syleu-tln-damytu-raldaryny-br-retn-de-shyarmashyly-s-reketn-oldanu.html> edunews.kz
7. **Балабақшада ойын арқылы балалардың сөйлеу тілін дамыту тәсілдері.** – 123.almatybala.kz порталы. – Қолжетімді: <https://123.almatybala.kz/o-detskom-sade/dstemelk-zhmystar/1064-balabashada-ojyn-aryly-balalardy-sjleu-tln-damytu-tsllder.html> Алматы бала
8. **Балалардың сөйлеу тілін дамытудың маңыздылығы.** – «Өрлеу» БАҰО» АҚ ШҚО бойынша филиалы сайты. – Қолжетімді: <https://ustazvko.orleu-edu.kz/?p=2446> ustazvko.orleu-edu.kz
9. Бисембаева Ж.К. **Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту әдістемесі: оқу-әдістемелік құрал.** – Қостанай: У.Сұлтанғазин атындағы Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты. – Қолжетімді: <https://dspace.kspi.kz/server/api/core/bitstreams/4e4fb853-f60d-489d-8c14-677045a833d0/content> dspace.kspi.kz
10. **Typical Speech and Language Development.** – American Speech-Language-Hearing Association (ASHA). – Қолжетімді: <https://www.asha.org/public/speech/development/> asha.org
11. **Speech and Language Developmental Milestones.** – National Institute on

Deafness and Other Communication Disorders (NIDCD). – Қолжетімді:
<https://www.nidcd.nih.gov/health/speech-and-language/nidcd.nih.gov>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.